

Лекція на тему: “Кольороназви у поезії Миколи Вінграновського”

Студентки 62 групи

ННІ філології та журналістики

Іванчук Ірини Анатоліївни

Викладач доц. Т.Є.Недашківська

План

- 1. Аспекти дослідження кольороназв у мовознавчих розвідках.
- 2. Поняття „колір” та історія назв кольорів в українській мові.
- 3. Семантика кольорів основного спектру, вживаних у віршах Миколи Вінграновського.

Література

- 1. Бабій І. М. Фарби повинні приходити на допомогу слову // Культура слова – К., 1997. – Вип. 50. – С. 26 – 31.
- 2. Бабій І.М. Семантика, структура та стилістичні функції назв кольорів у сучасній українській мові (на матеріалі малої прози В.Стефаника, М.Коцюбинського, М.Хвильового) // Культура слова. – К., 1997 – Вип. 29. – С. 36 – 38.
- 3. Вінграновський М.С. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1986
- 4. Горожанова С. Кольороназви як елемент ідіостилю Миколи Хвильового // Актуальні проблеми сучасної філології: Мовознавчі студії. – Рівне, 2002. – Вип. 10. – С. 109 – 115.
- 5. Грибова Л. О. Кольори – антоніми // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 2. – С. 69 – 70.
- 6. Ковальова Т. В. Психологічна зумовленість колірної гами у поетичному мовленні //Лінгвістичні дослідження: Науковий вісник. – Х.: Харківський державний педагогічний університет імені Г.Сковороди. – Вип.3. – Х., 1997. – С.81–86.

Література

- 7. Ковальова Т.В. Колір як засіб вираження індивідуального стилю письменника // Тенденції розвитку української літератури та літературної критики нових часів: Тези доповідей та повідомлень міжвузівської науково-теоретичної конференції 15-16 травня 1996 року. – Х.: Харківський державний університет, 1996. – С.76-77.
- 8. Крижанська О. Яким буває червоне? (Синонімічні кольороназви в українській мові) // Урок ук-раїнської. – 2001. – № 2(24). – С. 22 – 24.
- 9. Пустовіт Л. О. „Очі дихають синню” // Культура слова. – К., 1983. – Вип. 25. – С. 20 – 27.
- 10. Словник символів культури України. – К.: Міленіум, 2002. – 260 с.
- 11. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія і фразеологія / За ред. К. І. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 139 с.

Найбільш індивідуально авторське бачення світу виявляється в колористиці творів.

- Незважаючи на те, що в західній та вітчизняній науці проблема колористики вивчалася досить ґрунтовно та глибоко, проте єдиної наукової теорії кольорономінантів поки що не створено. Цією проблемою займалися ще з античних часів, зокрема Платон, Гегель, Ньютон.

Аспекти дослідження кольороназв у мовознавчих розвідках.

- Наприкінці XIX — початку XX ст. в українській літературі склалась тенденція зображувати дійсність, використовуючи синтетичні засоби, притаманні різним видам мистецтва. Ознаки синтезу мистецтв знаходимо у творах В. Стефаника, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, котрі охоче використовували слухові та зорові образи; це певною мірою пов'язано із розвитком психологічної прози, але, безумовно, і з внутрішнім світом автора, його творчою манерою також.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених:

- 1. за фізичними параметрами Л.М. Миронової [Миронова, 1984];
- 2. за частотністю вживання В.А. Москович [Москович, 1969];
- 3. за структурно-семантичними типами А.П. Кириченко [Кириченко, 1960];
- 4. за словотвірною структурою О.М. Дзівак [Дзівак, 1975];

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених: (продовження)

- 5. за подібністю у психолінгвістичному аспекті Р.М. Фрумкіної [Фрумкина, 1984];
- 6. за подібністю в історичному аспекті Н.Б. Бахіліної ([Бахилина, 1975];
- 7. за ієрархією Л.О. Пустовіт [Пустовіт, 1998];
- 8. стилістичні аспекти функціонування кольоропозначень П. Кристенко.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених: (продовження)

- 9. історію виникнення окремих кольороназв української мови розробляли В. Горобець, О. Дзівак, М. Чикало;
- 10. структурно - семантичні типи –А. Кириченко, Ю. Фрачук.

- Учені зазначають, що мовні засоби та позначення кольору формуються під впливом художньої мети, індивідуального осмислення та естетичних уподобань автора. Семантика колірних ознак надає мові своєрідності, асоціативних і конотативних властивостей.

Сучасний підхід:

- О. Крижанська звертає увагу на необхідність диференційованого підходу до градації колірних ознак: „Усі українські назви кольорів за походженням можна поділити на дві лексико-семантичні групи: первинні і вторинні. До первинних відносяться назви кольорів, які в сучасній українській мові не співвідносяться з іменниками-референтами і означають абстрактні колірні якості. Їхнє походження та зв'язок з певною конкретною назвою розкривається за допомогою етимологічного аналізу (червоний, рум'яний, рудий, жовтий, зелений і т. д.). Вторинними є українські кольороназви, що передають конкретний колір за колірною по-дібністю до предметів і явищ навколишнього світу”

Сучасний підхід:

(продовження)

- А.Критенко розглядає семантичну структуру назв кольорів в українській мові, виділяючи слова першого порядку (непохідні назви) типу синій, сірий, зелений і под., які становлять основу, або ядро, всієї лексико-семантичної категорії кольороназв, і слова другого порядку, такі, як білявий, червонястий і под., які семантично об'єднуються навколо перших.

Поняття „колір” та історія назв кольорів в українській мові.

- Колір є важливим ідейно-художнім і виражальним засобом.
- О. Крижанська пропонує таке його тлумачення:
„*Колір* - це абстрагована і усвідомлена та загальна сторона предмета, яка в ньому знаходить здійснення, але не належить йому неодмінно і, як загальне, може належати всякому явищу чи предмету. Не існуючи сам по собі, колір обов'язково позначається в предметі і може переноситися з предмета на предмет, у чому проявляється його загальне значення”

Поняття „колір”:

- загальна назва кольору відома в латинській мові (color), і вже з набором таких різноманітних значень:
- „барва”, забарвлення;
- колір (обличчя), переносне – „краса”, „окраса”;
- „мовне забарвлення”, „мовний колорит”.

Колір в українській мові та літературі:

- В українській літературі XVIII століття були широковживані загальні назви кольорів: „колір” – непряме свідчення цього слова може бути похідне складне утворення різноколірний, та слово фарба (від нім. Farbe) – від якого виявлено ряд похідних, пов’язаних із процесом фарбування тканин: фарбуватися, фарбований, офарбований, пофарбований. Наприклад: фарбейник, фарбельниця.

Підгрупи назв кольорів:

1. Невмотивовані (з утраченою внутрішньою формою) назви, в яких означення певних кольорів безвідносно до міри його вияву є основне значення слова, як - от : білий, блакитний, голубий, жовтий, зелений, рудий, синій, сірий, червоний, чорний;
- 2. слова, які своєю основою передають колірну якість тканин, вмотивовано вказуючи при цьому на типове забарвлення:
  - а) листя певної рослини: кропивного цвіту, або кропив'ястий;
  - б) суцвіття або квітки рослини: васильковий, рожевий, фіалковий;
  - в) плоду рослини: вишневий, гранатовий, кофейний, малиновий, маковий, помаранчевий;
  - г) пір'я птаха: канарів;
  - д) крові: кривавий;
  - е) золи: попелястий;
  - є) каменю: мармуровий.

Підгрупи назв кольорів: (продовження)

- 3) назви, які означають колірну ознаку за її інтенсивністю: темно - зелений, темно - кофейний, жовтогарячий;
- 4) слова, які виражають проміжні кольори чи відтінки у відношенні до основного кольору, прийнятого за норму: білий з зеленим, красно - сірий, рудо - синій.

Кольори основного спектру колористики М. Вінграновського.

- Назви білого кольору у поезії митця представлені широким спектром значень — від власне номінативних до символічно-узагальнених. У художній мові М. Вінграновського колірні характеристики мають природні явища (мох, сніг, хмара), просторові поняття (небо, поле, сад), назви флори та фауни (квіти, лілеї, гуси, курка), предметні реалії (льоля, сорочина, хустка).

Кольори основного спектру колористики М. Вінграновського.

(продовження)

- Назви білого – кольору снігу М. Вінграновський використовує в описах, як атрибут зимових пейзажів, урізноманітнюючи засоби лінгвалізації художніх образів. Це й метафоричні структури, сформовані на ґрунті ботаноморфізації – приписування реаліям властивостей рослин “Цвітуть на білому хати Цвітуть обмерзлі криниці Холодним квітом мармуровим” [3, 94], і динамічні, наповнені поняттями конкретних людських дій, станів персоніфіковані картини: “До айстр останніх припадає Губами сніговими І тихо їм щось доведе, І забіліє з ними...” [3, 113], “Ходило біле холодило” [3, 149], “У білім сні, у білім сні зимовім...” [3, 169], “Лягла зима, і білі солов’ї Затьохкали холоднимивустами” [3, 156].

Кольори основного спектру колористики М. Вінграновського. (продовження)

- Білий, синій, червоний виступають в образотворчій системі М. Вінграновського колірними асоціатами України. Пор.: "... хата всміхається біло У свої батьківщині ночі", "Сюди, сюди, на ці шовкові води, На синій звук любові і свободи , На синю Рось , що в снах моїх тече".

Висновок

- Використання чистих барв, а не відтінків свідчить про строкатий художній світ автора, ліричний герой «купається» у «теплому» спектрі позитивних кольорів-відчуттів.

Дякую за увагу.